

Haarlemmers en de slavernij (2)

Plattegrond van Curaçao; 1775, Robert Sayer.

Het boek 'Haarlemmers en de slavernij' is veel meer dan een beschrijving van hoe Haarlemmers betrokken waren bij de slavernij. Zo worden door de auteurs Dieneke Stam en Ineke Mok in ruim veertig van de tweehonderdtachtig bladzijden die dit boek kent Curaçao en zijn rol in de slavernij uitvoerig op allerlei gebieden en fronten besproken.

DOOR CEES LUCKHARDT

Curaçao had niet alleen een rol in de verhandeling van het Haarlemse linnen aan met name de Spaanse koloniën, maar ook in het ontvangen van Nederlandse schepen. Die schepen

hadden, na een metamorfose te hebben ondergaan tot slavenschip, bij de Afrikaanse kust van Elmina, tijdens de 'slavenreis' naar en door het Caribisch gebied steeds meer mensen aan boord door kaapvaart. Volgens de toen geldende WIC-regels

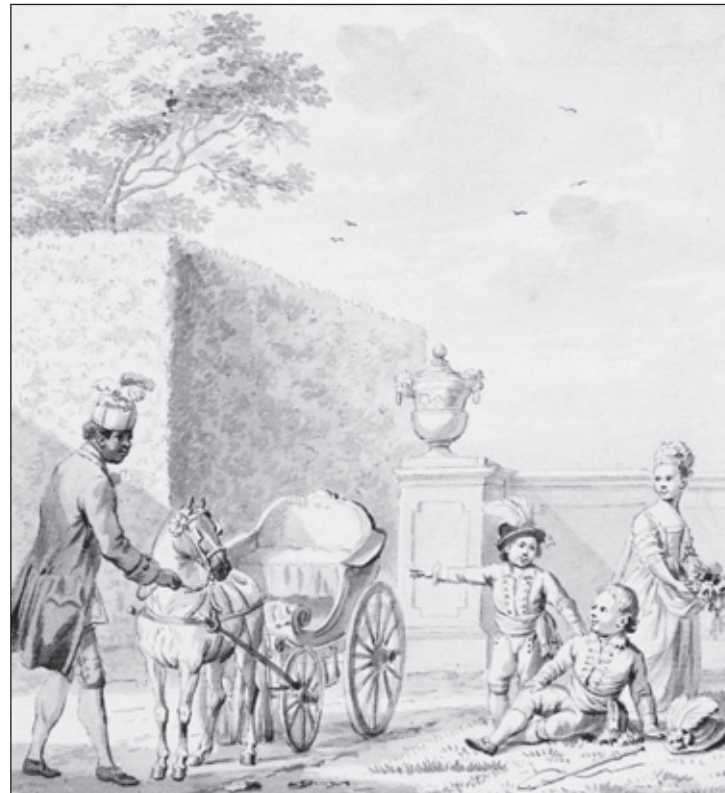
moesten die op Curaçao aan land worden gebracht. Deze publicatie geeft de beschrijving van het schip De Nieuwe Post waarop in 1715 het totaalaantal mensen opliep tot bijna zeshonderd, waaronder honderddertig kinderen, door-

dat de kapitein vier Portugese schepen wist te veroveren. Dit schip met uiteindelijk meer dan de gebruikelijke twaalf tot twintig procent kinderen aan boord reisde naar Curaçao in opdracht van de Haarlemmer H. Haring die in Elmina gestationeerd was als de WIC-directeur-generaal in het Afrikaanse slavenfort dat tot 1871 in Nederlands bezit zou blijven. De gevangengenomen Afrikanen die in Elmina (Ghana) en Angola aan boord waren gebracht werden voordat ze werden gedepoteerd naar het Caribisch gebied naamloos geregistreerd en gebrandmerkt.

Eenmaal, na negenenzeventig dagen, aangekomen op Curaçao werden de overlevenden met de letter F gebrandmerkt. Onderweg waren negenendertig mensen gestorven en was één persoon overboord gesprongen. In Afrika waren voor vertrek vier mensen weer aan land gezet omdat ze ziek waren en na aankomst op Curaçao stierven nog twee mensen. Van deze mensen werden er honderdtweeënzestig openbaar verkocht, driehonderdeenenvijftig anderen werden ondergebracht op plantages die eigendom waren van de WIC. Met deze achtergrondinformatie en context is het niet verwonderlijk, dat enkele maanden later, op 15 september 1716, een van deze nieuwkomers met de naam Agathia het werk neerlegde op het veld, waarna de opzichter met messteken om het leven werd gebracht en met tien slaafgemaakten naar andere plantages werd getrokken. De opstand van deze elf mensen liep uit op een mislukking waarvoor de

onderzoekers verschillende mogelijke oorzaken noemen waarna ze vragen formuleren voor verder onderzoek. Zo lijkt de afkomst van de opstandelingen, allen afkomstig uit de omgeving van Elmina, mogelijk een rol te hebben gespeeld. De auteurs stellen hierbij de vragen: „Of was het de angst voor het geweld? Of wilden zij hun leven dat zij hier, hoe rampzalig ook, toch maar hadden opgebouwd niet in de waagschaal te leggen? Zeker is dat op Curaçao nauwelijks mogelijkheden waren om weg te lopen.”

De beschrijving van de valse beschuldiging die na deze opstand werden opgesteld laat de lezer zien hoe rechteloos men was als slaafgemaakte en na openbare foltering zonder enig bewijs kon worden geëxecuteerd (p. 106 en 107). Deze gebeurtenissen op Curaçao vroeg in de 18e eeuw maken helder dat er al vroeg en altijd verzet was dat door de Nederlanders dat enkele maanden later, op 15 september 1716, een van deze nieuwkomers met de naam Agathia het werk neerlegde op het veld, waarna de opzichter met messteken om het leven werd gebracht en met tien slaafgemaakten naar andere plantages werd getrokken. De opstand van deze elf mensen liep uit op een mislukking waarvoor de

De kinderen van Willem V met een van de twee gekleurde bedienden aan het koninklijk hof. Gedurende de eeuwenlange slavernijperiode werden kinderen cadeau gedaan als speelkameraadje voor rijkkeluiskinderen of 'toegewezen' als knecht of bediende. Sideron was een 7-jarige jongen die in 1763 uit Curaçao 'gekidnapt' werd naar Nederland waar hij, vermoedelijk door de WIC, cadeau werd gedaan aan koning Willem V.

Pieter vanden Broecke geschilderd door zijn Haarlemse vriend Frans Hals 1634. Vanden Broecke was slavenhandelaar van 1606 en 1617. Hij kocht zelf 'een fray jonck maynsken van omtrent 10 jaeren'.

Pieter Dircksz Hasselaer.

Susanne Dumion

Susanne Dumion is de bekendste Haarlemse vrouw van kleur die als bediende uit Suriname was 'meegenomen' door de familie Lespina. Hoewel Susanne in april 1759 werd gedoopt, bleef zij mogelijk 'slavin en dienstmaagd' tot de dood van haar 'meesters' in 1778. In 1818 overleed zij zelf op 105-jarige leeftijd in Haarlem.

Waarschijnlijk was haar moeder een slaafgemaakte huisbediende waardoor Susanne vanaf haar geboorte 'automatisch' slaaf was. De wet schreef tot de afschaffing in 1863 voor dat elk kind geboren uit een slaafgemaakte vrouw automatisch ook 'slaf' was. Hoewel het nog nader onderzoek vereist, lijkt het erop dat met de afschaffing van de slavenhandel (in 1816 door Nederland) deze wet nog belangrijker werd. Ze werd mogelijk, toen nog meer, toegepast om aan

'nieuwe, jonge en meer gewillige' slaven te komen. In deel drie is meer te lezen over het zo jong mogelijk laten 'wennen aan het

leven in de kolonie' alsof 'zij er geboren en opgebragt waren' omdat ouderen er 'eerder droevig en moedeloos' worden.

gepubliceerde veelal nieuwe en overweldigende informatie. Te meer daar in de inleiding niet alleen te lezen was dat slavernij een constante staat van oorlog was, maar ook dat naast de ruim 600.000 mensen die officieel onder Nederlandse vlag tussen 1606 en 1829 werden gekidnapt, weggerukt uit hun familie en gedepoteerd vanuit hun geboorteland in Afrika naar de 'Nieuwe wereld', in de koloniën nog eens miljoenen mensen in slavernij werden geboren. Tijdens het volledig doornemen van het prachtig in kleur vormgegeven boek, waardoor de schilderijen in detail kunnen worden bekeken op mensen van kleur, krijgt de lezer nog veel meer tot nadenken stemmende interpretaties van de slavernijgeschiedenis. Zo wordt de in 1652 door Jan van Riebeeck gestarte kolonie Kaapstad, als vaste bevoorradingsplek voor VOC-schepen, omschreven als het begin van het systeem van Apartheid. Geheel terecht, maar volledig in tegenstelling tot bijna alle boeken en internetsites waarin Apartheid omschreven staat als een politiek systeem dat in de 20ste eeuw, vanaf 1948, met ruim honderd wetten tot ontwikkeling kwam.

Ook laten Mok en Stam de Nederlandse slavernijgeschiedenis veel eerder beginnen dan

tot op heden gebruikelijk. „Vanaf 1588 ontwikkelde de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, kortweg de Republiek, zich tot een imperialistische grootmacht en deze was halverwege de zeventiende eeuw enkele decennia lang de grootste slavenhandelaar.” (p.2) Ter verduidelijking volgt het verhaal uit 1595 over de twee Afrikaanse jongens die in de buurt van Madagaskar gevangen werden genomen door de bemanning van het schip van de Compagnie van Verre. Een van de twee jongens krijgt als roepnaam: Madagaskar, de plaats waar hij gekidnapt is. De ander krijgt een typisch Europese naam: Lourens en is 'toegewezen' aan opperkoopman Cornelis de Houtman.

Als een belangrijke investeerder in de Compagnie van Verre, en voorloper van de VOC, komen we niet alleen de Amsterdamse burgemeester Reinier Pauw weer tegen, maar ook de neef van de beroemde Haarlemse 'verzetvrouw' Kenau. Kenau Hasselaer staat bekend om haar verzet in de verdediging van Haarlem tijdens de Tachtigjarige Oorlog. Neef Pieter Dircksz Hasselaer was net als zijn tante Kenau betrokken bij financiering van schepen en scheepsbouw. Hij was een van de eerste bewindhebbers van de VOC.

De firma Anselmo begaf zich nog voor de oprichting van de VOC in 1602 in de slavenhandel en werkte onder andere vanuit Haarlem. De vrouw van de vroege slavenhandelaar Antonio Anselmo is in 1597 begraven in de Grote Kerk van Haarlem. An-

tonio hertrouwde in Antwerpen met een vrouw uit invloedrijke familie, werkte nauw samen met zijn zwager Hans de Schot, die in Amsterdam bekendstond als suikerraffinadeur en gebruikte de handelslijnen van zijn andere zwager in Hamburg

om het verbod op handel met de Spanje te ontduiken. De firma Anselmo liet niet alleen schepen varen maar bezat ook allerlei verre handelsposten inclusief eigen vertegenwoordiger voor de slavenhandel in Brazilië.

Het slavenfort Elmina in Ghana.